

ชาตินิยมในลาตินอเมริกาสมัยใหม่

Nationalism in Modern Latin America

เชาวฤทธิ์ เชาว์แสงรัตน์

Chaowarit Chaowsangrat

วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

Rattanakosin College of Innovation Management Rajamangala University of Technology Rattanakosin

E-mail: m_chaowarit@hotmail.com

Retrieved; 24-06-2025; Revised; 27-10-2025; Accepted; 11-11-2025

Doi: 10.14456/jappm.2025.73

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่ออธิบายการศึกษาเรื่องแนวคิดชาตินิยมในปัจจุบัน 2) เพื่อนำเสนอแนวคิดเรื่องชาตินิยมลาตินอเมริกาและระบบอินเดอริออเมริกัน และ 3) เพื่อวิเคราะห์ถึงความแปลกแยกของชาตินิยมลาตินอเมริกาในบริบทของการเปลี่ยนแปลงของโลกหรือโลกาภิวัตน์ รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้กรอบวิเคราะห์และแนวคิดด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ พื้นที่วิจัย คือ ภูมิภาคลาตินอเมริกา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ เอกสาร หนังสือ สิ่งพิมพ์ และสื่อออนไลน์ เช่น อินเทอร์เน็ต ยูทูบ สารคดีเกี่ยวกับเรื่องที่วิจัย โดยอาศัยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ เช่น คอมพิวเตอร์ และสมาร์ทโฟนในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 แนวความคิดเรื่องชาติมีจุดเริ่มต้นมาจากประเด็นที่สืบเนื่องมาจากเรื่องของสงคราม สำหรับในลาตินอเมริกาซึ่งส่วนใหญ่เป็นอาณานิคมของสเปนยกเว้นบราซิลที่เป็นของโปรตุเกส ประเด็นเรื่องชาติถูกจุดพลุขึ้นเป็นครั้งแรกในช่วงสงครามประกาศอิสรภาพในราวต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 กล่าวคือสงครามนั้นก่อให้เกิดการสร้างอัตลักษณ์ของชาติที่เกิดขึ้นมาใหม่ กองทัพผู้นำการปลดแอกประกอบด้วยกลุ่มคนที่หลากหลายมีพื้นเพที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติ สัญชาติ ชนชั้น และต่างก็มาจากหลากหลายพื้นที่ กระบวนการในการก่อร่างสร้างตัวขึ้นเป็นกองทัพและต่อสู้เพื่ออิสรภาพนำมาซึ่งอัตลักษณ์ใหม่ของชาติที่มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันให้เกิดขึ้น

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ชาตินิยมลาตินอเมริกาได้ก่อร่างสร้างตัวขึ้นในลักษณะที่เป็นรูปแบบของการต่อต้านสหรัฐอเมริกา แน่นนอนว่าในฐานะประเทศมหาอำนาจ ผลประโยชน์ของ

สหรัฐอเมริกาไม่ได้มีได้หลายรูปแบบ แต่มีอยู่หนึ่งประเด็นที่สหรัฐอเมริกาดำรงนโยบายการต่างประเทศกับลาตินอเมริกาโดยตลอดนั่นก็คือ ความพยายามที่จะเปิดตลาดสินค้าและการลงทุนในลาตินอเมริกาให้นักลงทุนจากชาติต่างๆ โดยเฉพาะจากสหรัฐอเมริกาเข้าไปลงทุน นโยบายการต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาต่อลาตินอเมริกาเช่นนี้นับถอยหลังได้ตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 รวมถึงนโยบาย Pan-Americanism ที่ต้องการให้สหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำในทวีปอเมริกาทั้งหมด ด้วยเหตุนี้เองชาตินิยมลาตินอเมริกาจึงปะทะกับกระบวนการโลกาภิวัตน์ที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำ

3. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ชาตินิยมลาตินอเมริกาแตกต่างไปจากชาตินิยมในภูมิภาคอื่นๆ อาทิในยุโรป ดังนี้ 1) ชาตินิยมในลาตินอเมริกาถูกสร้างหรือกำหนดจากผู้นำเชื้อสายยุโรปที่อาศัยอยู่ในลาตินอเมริกา ไม่ได้มาจากคนในท้องถิ่นดั้งเดิมอย่างพวกอินเดียน ชาตินิยมมีลักษณะจากเบื้องบน กำหนดเบื้องล่าง ผู้นำเชื้อสายยุโรปในลาตินอเมริกาบังคับให้ชนพื้นเมืองอินเดียนหรือคนเชื้อสายแอฟริกันต้องพูดภาษาสเปนหรือไม่ก็โปรตุเกส (ในกรณีของบราซิล) นอกจากนั้นยังกำหนดค่านิยมยุโรปให้ถือเป็นค่านิยมหลักในภูมิภาค ไม่ว่าจะเป็นเรื่องปัจเจกชน การถือครองที่ดินอย่างเสรี ระบบการค้าแบบเสรี รวมถึงในประเด็นเสรีภาพทางการเมือง ซึ่งการบังคับจากชนชั้นนำเหล่านี้ ก่อให้เกิดแรงต่อต้านจากคนเบื้องล่างอยู่เป็นระยะๆ 2) ถึงแม้ว่าจะมีสงครามแย่งชิงพรมแดนเกิดขึ้นบ้างในลาตินอเมริกา แต่ชาตินิยมลาตินอเมริกาไม่ได้ถือกำเนิดหรือได้รับอิทธิพลโดยตรงจากสงครามแย่งชิงดินแดนดังที่เกิดขึ้นในยุโรป และ 3) ชาตินิยมลาตินอเมริกามีความแตกต่างจากที่อื่นๆ เพราะมีการรวมเอาแนวคิดชาตินิยมของคนพื้นเมืองเข้าไปผสมผสานอยู่ด้วย

ข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้ เป็นการศึกษาชาตินิยมในลาตินอเมริกาในมิติต่าง ๆ ซึ่งแต่เดิมแต่การศึกษาส่วนใหญ่เหล่านั้นมุ่งไปที่การทำความเข้าใจชาตินิยมของกลุ่มคนที่เป็นโครงสร้างส่วนล่างของสังคม เป็นกลุ่มคนที่มีอำนาจหรืออิทธิพลน้อยกว่าชนชั้นกลางหรือชนชั้นนำ แตกต่างไปงานวิจัยนี้ที่พยายามศึกษาครอบคลุมชาตินิยมของทุกภาคส่วนของสังคมในลาตินอเมริกาสมัยใหม่

คำสำคัญ: ชาตินิยม ; ลาตินอเมริกา ; โลกาภิวัตน์

Abstract

This Article aimed to study (1) describe the concept of nationalism in the present, (2) present the concept of Latin American nationalism and the Inter-American system, and (3) analyze the alienation of Latin American nationalism in the context of global change or globalization. The research design employed a qualitative research approach using analytical frameworks and concepts in political science and public administration. The research site was the Latin American region. The research tools include documents, books, publications, and online media such as the internet, YouTube, and documentaries about the research topic. Electronic tools such as computers and smartphones are used to collect data.

Data analysis was conducted using content analysis followed by descriptive narrative. The research findings revealed that

1. Regarding the first objective, the concept of nationhood originated in the issues arising from war. In Latin America, most of which were Spanish colonies except for Brazil, which was Portuguese, the issue of nationhood was first sparked during the wars of independence in the early 19th century. The wars gave rise to the creation of new national identities. The armies leading the liberation were made up of diverse people of different backgrounds, races, nationalities, classes, and from different areas. The process of building armies and fighting for independence brought about the emergence of a new, unified national identity.

2. Regarding the second objective, Latin American nationalism has developed as a form of resistance to the United States. While the United States, as a superpower, has many facets, one consistent theme in its foreign policy toward Latin America has been its efforts to open its markets for goods and investments to foreign investors, particularly from the United States. This US foreign policy toward Latin America dates back to the late 19th century, including the Pan–American policy that sought to establish the United States as the dominant power in the Americas. As a result, Latin American nationalism has clashed with the globalization process led by the United States.

3. Regarding the third objective, Latin American nationalism differs from nationalism in other regions, such as Europe, in the following ways: 1) Latin American nationalism was created or imposed by European–born leaders residing in Latin America, not by indigenous peoples such as the Indians. Nationalism is top–down, imposed from below. European leaders in Latin America forced indigenous Indians or Africans to speak Spanish or (in the case of Brazil) Portuguese. They also established European values as the core values in the region, including individualism, free land ownership, free trade, and political freedom. This elite coercion has occasionally led to resistance from those below, 2) although border wars have occurred in Latin America, Latin American nationalism was not born or directly influenced by the territorial wars that occurred in Europe, and 3) Latin American nationalism differs from other countries in that it incorporates indigenous nationalist ideas.

The findings from this research contribute to the study of nationalism in Latin America in various dimensions, which originally most of those studies focused on understanding the nationalism of the lower strata of society, the groups of people who have less power or influence than the middle class or the elite, is different from this research that tries to study the nationalism of all sectors of society in modern Latin America.

Keywords: Nationalism ; Latin America ; globalization

บทนำ

ในปัจจุบันที่เกิดข้อสงสัยว่าโลกาภิวัตน์นั้นมีผลกระทบอย่างไรต่อแนวคิดชาตินิยม โลกาภิวัตน์ทำให้ชาตินิยมเข้มแข็งขึ้นหรืออ่อนแรงลง เป็นสิ่งที่นักวิชาการจำนวนไม่น้อยมีข้อกังขาเกี่ยวกับคำถามดังกล่าว คำตอบที่ดูจะเหมือนเป็นการไม่ตอบคือโลกาภิวัตน์มีอิทธิพลทั้งสองทางต่อแนวความคิดเรื่องชาตินิยม บทความวิจัยนี้พยายามจะศึกษาถึงชาตินิยมในลาตินอเมริกาสมัยใหม่ Michael Billig (1995) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าความเป็นชาตินั้นมีความสำคัญเพราะได้รับการปลูกฝังมาโดยตลอดว่า ชาตินั้นสำคัญกว่าชีวิตของแต่ละบุคคล อย่างไรก็ตามแทบทุกช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ ประเด็นเรื่องชาตินิยมยังคงไม่ชัดเจนและคลุมเครือต่อความเข้าใจและการตีความหมายมาโดยตลอด ยกเว้นแต่เมื่อเกิดสถานการณ์ที่ปลูกเร้าให้เกิดความรักชาติโดยเฉพาะจากการปฏิวัติไม่ว่าจะเป็นการปฏิวัติเม็กซิโกปี ค.ศ. 1910 กบฏหรือการปฏิวัติคิวบาในปี ค.ศ. 1959 รวมถึงสงครามระหว่างประเทศเช่นสงครามหมู่เกาะฟอล์กแลนด์ระหว่างอาร์เจนตินากับอังกฤษในปี ค.ศ. 1982 ที่ปลูกเร้าให้สำนึกและการรับรู้ของชาตินิยมแจ่มชัด ทรงพลังขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

เช่นเดียวกับโลกาภิวัตน์ที่ก็มีความไม่แน่นอนในความหมาย การพยายามให้คำนิยามกับโลกาภิวัตน์ในความหมายอย่างกว้างเหมือนกับเป็นการสูญเปล่าเพราะไม่รู้ว่าจะอธิบายว่าเช่นไร เมื่อลองตีความให้เจาะจงลง ก็ไม่สามารถที่จะประยุกต์ใช้ได้กับความเป็นจริงของโลกในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามความพยายามที่จะศึกษาชาตินิยมในลาตินอเมริกาสมัยใหม่ผ่านทางบริบทโลกาภิวัตน์ดูเหมือนจะไม่อัปจนซักทีเดียวนัก เนื่องจากโลกาภิวัตน์นั้นมีอิทธิพลเป็นอย่างยิ่งต่อการเมืองในระดับชาติ ในทางหนึ่งโลกาภิวัตน์เหมือนจะเป็นข้อตรงกันข้ามกับชาตินิยม อาทิโลกาภิวัตน์นั้นส่งเสริมให้เกิดการไร้รัฐ ไร้พรมแดน ไม่ว่าจะในความเป็นจริงหรือในจินตนาการ ขณะที่นักชาตินิยมต้องการที่จะให้ชาตินั้นเป็นสิ่งที่เหนือกว่าสิ่งอื่นใดทั้งหมดทั้งปวง อย่างไรก็ตาม เราอาจจะมองได้ว่าการเคลื่อนไหวไม่ว่าจะเป็นสายโลกาภิวัตน์หรือชาตินิยมนั้นต่างก็มีความคล้ายคลึงกัน โลกาภิวัตน์ต้องการชาตินิยมเพราะจะได้ระบุว่าจะอะไรคือระดับท้องถิ่น ดังนั้นชาติจึงเป็นสิ่งสำคัญ

นอกจากนั้นการศึกษาเรื่องชาตินิยมในลาตินอเมริกายังไม่ได้อยู่ในกระแสความสนใจของนักวิชาการ ถึงแม้ว่าวงวิชาการโลกหันมาให้ความสนใจกับประเด็นชาตินิยมอีกครั้งนับตั้งแต่ต้นคริสต์ทศวรรษที่ 1990 เป็นต้นมา อันเป็นผลมาจากการล่มสลายของระบอบคอมมิวนิสต์ในยุโรปตะวันออก รวมทั้งการที่นักวิชาการให้ความสนใจศึกษาในประเด็น Postcolonial โดยที่มุ่งเน้นไปยังชาตินิยมในประเทศกำลังพัฒนา แต่เป็นที่น่าประหลาดใจยิ่งนักว่าน้อยคนนักที่จะหันมาศึกษาชาตินิยมในลาตินอเมริกาอย่างจริงจัง (Goebel, M., 2009)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่ออธิบายการศึกษาเรื่องแนวคิดชาตินิยมในปัจจุบัน
2. เพื่อนำเสนอแนวคิดเรื่องชาตินิยมลาตินอเมริกาและระบบอินเตอร์อเมริกัน
3. เพื่อวิเคราะห์ถึงความแปลกแยกของชาตินิยมลาตินอเมริกาในบริบทของการเปลี่ยนแปลงของโลกหรือโลกาภิวัตน์

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์

การศึกษาเรื่องชาตินิยมจะต้องทำความเข้าใจเสียก่อนในประเด็นความผูกพันระหว่างพลเมืองกับชาติของตนเอง นั่นคือความเป็นอัตลักษณ์ของชาติ ความแตกต่างของชาตินิยมสามารถแบ่งออกได้เป็นสองลักษณะเพื่อทำความเข้าใจที่ถ่องแท้ในชาตินิยมลาตินอเมริกา ลักษณะแรกคือชาตินิยมทางดินแดนและกฎหมาย ชาติตามกฎหมายหมายถึงดินแดนที่มีลักษณะร่วมกันทางเศรษฐกิจ กฎหมาย การศึกษา สถาบันทางการทหารและการบริหาร รวมถึงอุดมการณ์ของพลเมืองร่วมกัน อาทิ ธงชาติ เพลงชาติ วันหยุดในทางกลับกัน ระบบกฎหมายของชาติจะเป็นผู้กำหนดว่าองค์ประกอบใดบ้างที่จะอนุญาตให้ “ผู้อื่น” ได้กลายเป็นพลเมืองชาติ รวมถึงเป็นผู้ตัดสินว่าอาชญากรรมใดเป็นสิ่งที่เลวร้ายที่แสดงให้เห็นว่าประชาชนของตนเองเป็นผู้ทรยศ ลักษณะที่สองเป็นชาตินิยมทางวัฒนธรรมซึ่งมีพื้นฐานมาจากวัฒนธรรม ชาติพันธุ์ กำเนิด กล่าวคือพลเมืองของชาติมีความรู้สึกร่วมกันถึง “ความเป็นเรา” อันเป็นผลมาจากการสืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษ ความทรงจำหรือประวัติศาสตร์ร่วมกัน หรือวัฒนธรรมร่วมกันที่ยึดถือปฏิบัติกันต่อมา จากนิยามของชาตินิยมทางวัฒนธรรมก่อให้เกิดความแตกต่างกันอย่างชัดเจนระหว่างชาติกับมุมมองดั้งเดิมของชาตินิยม เป็นการยากหรือแทบจะเป็นไปไม่ได้เลยที่พลเมืองของประเทศใดประเทศหนึ่งจะยกเลิกสัญชาติของตนเองแล้วไปถือสัญชาติอื่น คำว่าอัตลักษณ์ของชาติโดยทั่วไปทำให้เราตระหนักได้ชาตินิยมทางวัฒนธรรมนั้นแตกต่างไปจากชาตินิยมทางดินแดนและกฎหมาย Rodó, J.E. (2008) เป็นผู้บุกเบิกแนวความคิดที่ว่าอัตลักษณ์ของลาตินอเมริกานั้นแตกต่างไปจากอัตลักษณ์ของยุโรปหรือสหรัฐอเมริกา โดยเขาชี้ให้เห็นว่าคนลาตินอเมริกานั้นมีเชื้อชาติ ไม่ว่าจะเป็ในทางวิทยาศาสตร์ ทางวัฒนธรรมหรือทางการเมืองที่แตกต่างไปจากคนอเมริกันหรือคนยุโรป โดยเขามองว่าสิ่งที่ทำให้ลาตินอเมริกาแตกต่างคือเรื่องศีลธรรมอันดี ขณะที่พวกคนในยุโรปหรือสหรัฐอเมริกาคือพวกอรรถนิยมแสวงหารายได้โดยไม่คำนึงถึงคุณธรรมอันใด รวมถึงการฆาตกรรมคนในลาตินอเมริกา อาศัยตำนานและผลงานอันเลื่องชื่อของเชกสเปียร์ The Tempest Rodó ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมระหว่างลาตินอเมริกากับสหรัฐอเมริกา เขาเปรียบลาตินอเมริกาเหมือนกับ Ariel ตัวละครใน The Tempest ว่าเป็นผู้บริสุทธ์ ขณะที่สหรัฐอเมริกาเปรียบได้กับ Calaban ผู้โหดร้ายหน้าเนื้อใจเสือ

Garcia, J. (2011) เห็นสอดคล้องกับ Rodó ว่าลาตินอเมริกานั้นมีวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากสหรัฐอเมริกา มีตำนานว่าการที่นักแผนที่ชาวฝรั่งเศสได้ตั้งชื่อภูมิภาคนี้ว่าลาตินอเมริกาในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 เนื่องมาจากเขาเห็นว่าควรจะต้องตั้งชื่อแสดงให้เห็นวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจาก

สหรัฐอเมริกา เพราะดินแดนแถบนี้มีวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับฝรั่งเศสหรือเมดิเตอร์เรเนียนมากกว่า ดินแดนทางตอนเหนือของทวีปอเมริกาที่เป็นสหรัฐอเมริกาและแคนาดาในปัจจุบัน

แนวคิดเกี่ยวกับรัฐชาติ

Souza Lima, A.D. (2001) ได้อธิบายถึงความแตกต่างระหว่าง “ชาติ” กับ “รัฐ” ชาติในความหมาย กว้างประกอบไปด้วยชุดความคิดที่มีร่วมกัน ที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นคือความเชื่อของประชาชนในของการมี อยู่ของพวกเขาในดินแดนที่ชัดเจน ขณะที่รัฐคือกลุ่มของสถาบันการปกครองที่เป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร ชาติให้บรรลุเป้าหมาย

Centeno, M.A. and Ferrero, A.E. (2013) ระบุว่า ประสิทธิภาพของรัฐขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สำคัญสี่ ประการ ประการแรกคือมีความสามารถบริหารและควบคุมดินแดนทั้งหมดให้อยู่ภายใต้กฎระเบียบหรือไม่ ประการที่สองคือความสามารถในการบริหารนโยบายเศรษฐกิจให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองเกิดความอยู่ดีกิน ดีแก่ประชาชนหรือไม่ ประการที่สามซึ่งเกี่ยวข้องกับสองประการแรกคือการที่รัฐสามารถสร้างและดูแล โครงสร้างพื้นฐานที่จะช่วยให้รัฐสามารถดำรงรักษาไว้ซึ่งดินแดนและความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจหรือไม่ และประการสุดท้ายคือความสามารถในการผูกขาดอำนาจความชอบธรรมในการปกครองหรือไม่ ปัจจัย หนึ่งที่จะช่วยในการวัดความชอบธรรมคือการตรวจสอบว่าประชาชนให้การยอมรับต่ออำนาจในการ ผูกขาดการปกครองอย่างไม่ขัดขึ้นในระยะยาวหรือไม่ การยอมรับนี้สะท้อนการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่วนใหญ่ใช่หรือไม่ ในการจะเข้าใจชาตินิยมในลาตินอเมริกา เราจะต้องไม่ลืมว่า “รัฐ” นั้นมาก่อน “ชาติ” กว่าร้อยปี แม้ว่าหลายชาติในลาตินอเมริกาที่หลุดพ้นจากการเป็นอาณานิคมได้ก่อตัวขึ้นเป็น “รัฐ” ในช่วง ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 แต่แนวความคิดเรื่อง “ชาติ” นั้นยังฝังแตกหน่ออ่อนได้ไม่นานกว่าที่จะก่อร่างสร้าง ตัวขึ้นมาในภายหลัง

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) พื้นที่วิจัย คือ ภูมิภาคลาตินอเมริกา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ เอกสาร หนังสือ สิ่งพิมพ์ และสื่อออนไลน์ เช่น อินเทอร์เน็ต ยูทูบ สารคดี เกี่ยวกับเรื่องที่วิจัย โดยอาศัยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ เช่น คอมพิวเตอร์ และสมาร์ตโฟนในการเก็บ รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา มีการวิเคราะห์ ข้อมูลจากเอกสารที่รวบรวมได้โดยการเปรียบเทียบและตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ กัน เพื่อให้ ได้ข้อมูลที่เชื่อถือได้จากนั้นนำมาวิเคราะห์และตีความเพื่อให้เข้าใจบริบทเนื้อหาในเรื่องที่วิจัย โดยใช้กรอบ วิเคราะห์และแนวคิดด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ ตลอดจนประสบการณ์ความรู้ที่สั่งสมมาจน เกิดการตกผลึกทางความคิด ซึ่งมาจากการเชื่อมโยงความคิดกับข้อมูลที่ได้ศึกษาจนทำให้สามารถ พิจารณา วิเคราะห์ในเรื่องที่วิจัยได้

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า แนวความคิดเรื่องชาติมีจุดเริ่มต้นมาจากประเด็นที่สืบเนื่องมาจากเรื่องของสงคราม สำหรับในลาตินอเมริกาซึ่งส่วนใหญ่เป็นอาณานิคมของสเปนยกเว้นบราซิลที่เป็นของโปรตุเกส ประเด็นเรื่องชาติถูกจุดพลุขึ้นเป็นครั้งแรกในช่วงสงครามประกาศอิสรภาพในราวต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 กล่าวคือสงครามนั้นก่อให้เกิดการสร้างอัตลักษณ์ของชาติที่เกิดขึ้นมาใหม่ กองทัพผู้นำการปลดแอกประกอบด้วยกลุ่มคนที่หลากหลายที่มีพื้นเพที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติ สัญชาติ ชนชั้น และต่างก็มาจากหลากหลายพื้นที่ กระบวนการในการก่อร่างสร้างตัวขึ้นเป็นกองทัพและต่อสู้เพื่ออิสรภาพนำมาซึ่งอัตลักษณ์ใหม่ของชาติที่มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันให้เกิดขึ้น (Foote, N. and Harder Horst, R.D., 2010) ในการสร้างความเข้าใจเรื่องพัฒนาการของชาตินิยมนั้นมีอยู่อย่างหลากหลาย หนึ่งในนั้นคือการสำรวจว่าชาตินั้นมีปฏิกริยาอย่างไรต่อภัยอันตรายที่มีต่ออธิปไตยของตัวเอง หรือในกรณีสุดโต่งคือชาติคิดอย่างไรต่อการดำรงอยู่ของตัวเอง ชาตินิยมนั้นในนัยยะหนึ่งเกิดขึ้นจากจิตสำนึกร่วมกันเพื่อร่วมกันต่อต้านอันตราย กล่าวคือถึงแม้ว่าจะมีความหลากหลายกันอย่างสุดโต่งในแต่ละชาติ แต่ทุกฝ่ายก็พร้อมที่จะเผชิญหน้าต่ออันตรายที่เข้ามาคุกคามชาติของตนเอง ในบางครั้งภัยอันตรายจากผู้บุกรุกภายนอกก็ก่อให้เกิดความสามัคคีขึ้นในชาติได้ อาทิ คนงานในเหมืองอาจจะสามารถรับได้กับค่าจ้างแรงงานที่ต่ำกว่าจากการมีนายจ้างเป็นคนชาติเดียวกัน ดีกว่าการต้องตกอยู่ภายใต้การควบคุมของนายจ้างชาวต่างชาติ และเมื่อไหร่ก็ตามที่เหมืองถูกขายให้ต่างชาติ คนงานก็พร้อมจะลุกฮือต่อต้านนายจ้างใหม่ที่ถึงแม้จะได้รับค่าจ้างเหมือนเดิม เพราะคนงานเหล่านั้นเกิด “จิตสำนึก” ของความเป็นชาตินิยม รู้สึกว่าตัวเองกำลังถูกขูดรีดจากนายจ้างชาวต่างชาติ รากฐานของแนวคิดชาตินิยมในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 สามารถสรุปได้เป็นอย่างดีว่าเกิดจากการผสมผสานกันที่เกิดขึ้นในชาติ ไม่ว่าจะเป็นการรวมกลุ่มกันทางด้านกายภาพ หรือทางด้านสังคม การรวมกลุ่มกันเหล่านี้เกิดขึ้นภายใต้การนำของชนชั้นนำ การรวมกลุ่มทางด้านกายภาพเป็นการผนึกประสานโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ที่หลากหลายในแต่ละภูมิภาคของแต่ละประเทศ อาทิการทำถนนหรือทางรถไฟเชื่อมต่อกัน ส่วนการรวมกลุ่มทางด้านสังคมคือการบังคับให้ชนพื้นเมืองที่อาศัยอยู่ตามที่ต่างๆ ในชนบทให้ใช้ภาษาสเปนหรือโปรตุเกส อย่างไรก็ตามเมื่อถึงช่วงกลางถึงปลายของคริสต์ศตวรรษที่ 20 แนวความคิดใหม่เรื่องชาติได้ท้าทายมุมมองเดิมของชนชั้นนำ ชาติในแนวความคิดใหม่เป็น “ชาติที่หลากหลาย” ก่อร่างสร้างขึ้นมาจากผู้คนที่แตกต่างกัน พูดจากันคนละภาษาและมีวัฒนธรรมที่หลากหลาย

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า นักวิชาการส่วนใหญ่มองเห็นว่าชาตินิยมลาตินอเมริกาเป็นสิ่งที่พลังที่เกิดขึ้นด้วยตัวของมันเอง และมีอยู่ได้ด้วยบริบทของสังคมในลาตินอเมริกาเอง แม้ว่าในสังคมอื่นอาจจะไม่ปรากฏก็ตาม ตามที่ได้กล่าวไปก่อนหน้านี้ชาตินิยมลาตินอเมริกามีความแตกต่างจากที่อื่นๆ อันเนื่องมาจากอิทธิพลของการมีเชื้อสายและวัฒนธรรมที่ผสมกันของพวก Mestizo การผสมผสานกันเชื้อชาติชนพื้นเมืองอินเดียน ยุโรปเปียน และแอฟริกันในลาตินอเมริกา ถือเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เราเข้าใจความเป็นชาตินิยมในลาตินอเมริกา อย่างไรก็ตามเป็นที่เข้าใจกันว่าความขัดแย้งทางชาตินิยมทางเศรษฐกิจของลาตินอเมริกากับผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาค ชาตินิยมลาตินอเมริกาได้ก่อร่างสร้างตัวขึ้นใน

ลักษณะที่เป็นรูปแบบของการต่อต้านสหรัฐอเมริกา แน่แน่นอนว่าในฐานะประเทศมหาอำนาจ ผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกานั้นมีได้หลายรูปแบบ แต่มีอยู่หนึ่งประเด็นที่สหรัฐอเมริกาดำรงนโยบายการต่างประเทศกับลาตินอเมริกามาโดยตลอดนั่นก็คือ ความพยายามที่จะเปิดตลาดสินค้าและการลงทุนในลาตินอเมริกาให้นักลงทุนจากชาติต่างๆ โดยเฉพาะจากสหรัฐอเมริกาเข้าไปลงทุน นโยบายการต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาต่อลาตินอเมริกาเช่นนี้นับถอยหลังได้ตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 รวมถึงนโยบาย Pan-Americanism ที่ต้องการให้สหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำในทวีปอเมริกาทั้งหมด ด้วยเหตุนี้เองชาตินิยมลาตินอเมริกาจึงปะทะกับกระบวนการโลกาภิวัตน์ที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำ โดยส่วนหนึ่งมีที่มาจากความเป็นกังวลของลาตินอเมริกาต่อการที่สหรัฐอเมริกาเข้ามาดักตวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เกิดขึ้นในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ซึ่งเป็นเวลาเดียวกันกับที่สหรัฐอเมริการวมถึงยุโรปได้ขยายอำนาจจักรวรรดินิยมเข้ามาในภูมิภาคลาตินอเมริกา ดังนั้นเพื่อเป็นการตอบโต้การกระทำดังกล่าวของสหรัฐอเมริกาและยุโรป บางประเทศในลาตินอเมริกาได้ประกาศว่าทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ นั้นเป็นของประเทศ โดยห้ามมิให้ต่างชาติเข้ามายึดครอง รวมถึงมีการยึดกิจการของชาวต่างชาติ ตัวอย่างเช่นในเม็กซิโกในช่วงระหว่างการปฏิวัติระหว่างปี ค.ศ. 1910-1940 ได้ประกาศยึดอุตสาหกรรมน้ำมันให้ตกเป็นของรัฐ ตามรัฐธรรมนูญที่ประกาศใช้ขึ้นใหม่ในปี ค.ศ. 1917 ระหว่างการปฏิวัติเม็กซิโก เม็กซิโกในขณะนั้นถือได้ว่าเป็นผู้ผลิตน้ำมันปิโตรเลียมรายใหญ่ของโลกในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ก่อนที่เวเนซุเอลาและกลุ่มประเทศตะวันออกกลางจะค้นพบน้ำมันในพื้นที่ของตน การที่เม็กซิโกยึดกิจการน้ำมันปิโตรเลียมมาเป็นของรัฐครั้งนี้สร้างความขัดแย้งให้กับเม็กซิโกกับชาติอุตสาหกรรมทั้งสหรัฐอเมริกาและยุโรป กิจการข้ามชาติของมหาอำนาจทางเศรษฐกิจของโลกในขณะนั้นได้เข้าไปลงทุนในเม็กซิโกเป็นจำนวนไม่น้อยและรู้สึกปลอดภัยในช่วงที่รัฐบาลเม็กซิโกฝ่ายใต้การนำของผู้เผด็จการอย่างนายพล Pofirio Díaz ดำเนินนโยบายเสรีนิยมทางเศรษฐกิจในช่วงระหว่างที่เขาครองอำนาจระหว่างปี ค.ศ. 1876-1911

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ชาตินิยมลาตินอเมริกาแตกต่างไปจากชาตินิยมในภูมิภาคอื่นๆ อาทิในยุโรป ดังนี้ 1) ชาตินิยมในลาตินอเมริกาถูกสร้างหรือกำหนดจากผู้นำเชื้อสายยุโรปที่อาศัยอยู่ในลาตินอเมริกา ไม่ได้มาจากคนในท้องถิ่นดั้งเดิมอย่างพวกอินเดียน ชาตินิยมมีลักษณะจากเบื้องบนกำหนดเบื้องล่าง ผู้นำเชื้อสายยุโรปในลาตินอเมริกาบังคับให้ชนพื้นเมืองอินเดียนหรือคนเชื้อสายแอฟริกันต้องพูดภาษาสเปนหรือไม่ก็โปรตุเกส (ในกรณีของบราซิล) นอกจากนั้นยังกำหนดค่านิยมยุโรปให้ถือเป็นค่านิยมหลักในภูมิภาค ไม่ว่าจะเป็นเรื่องปัจเจกชน การถือครองที่ดินอย่างเสรี ระบบการค้าแบบเสรี รวมถึงในประเด็นเสรีภาพทางการเมือง ซึ่งการบังคับจากชนชั้นนำเหล่านี้ ก่อให้เกิดแรงต่อต้านจากคนเบื้องล่างอยู่เป็นระยะๆ 2) ถึงแม้ว่าจะมีสงครามแย่งชิงพรมแดนเกิดขึ้นบ้างในลาตินอเมริกา แต่ชาตินิยมลาตินอเมริกาไม่ได้ถือกำเนิดหรือได้รับอิทธิพลโดยตรงจากสงครามแย่งชิงดินแดนดังที่เกิดขึ้นในยุโรป และ 3) ชาตินิยมลาตินอเมริกามีความแตกต่างจากที่อื่นๆ เพราะมีการรวมเอาแนวคิดชาตินิยมของคนพื้นเมืองเข้าไปผสมผสานอยู่ด้วย นอกจากนี้ชาตินิยมในลาตินอเมริกานั้นมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างไปจากชาตินิยมในประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ โดยเปรียบเทียบ โดยเฉพาะการที่ลาตินอเมริกาหลุดพ้นจากสภาพการเป็นอาณานิคม

นิคมทางการเมืองมาอย่างน้อยกว่าร้อยปี กว่าที่ลาตินอเมริกาจะหลุดพ้นจากการเป็นอาณานิคมทางสังคมและเศรษฐกิจ ในขณะที่ประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ แต่ละประเทศประสบความสำเร็จในการหลุดพ้นจากการเป็นอาณานิคมทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมแทบจะในเวลาเดียวกัน กล่าวคือในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง แน่นอนว่าสำหรับประเทศกำลังพัฒนาเหล่านี้ ไม่ว่าจะเป็นในเอเชีย แอฟริกา หรือตะวันออกกลาง อาจจะมีช่วงเวลาที่เหลือมล้าไปบ้างซัก 10 หรือ 20 ปี ระหว่างการได้มาซึ่งอิสรภาพทางการเมือง กับการได้รับอิสรภาพทางเศรษฐกิจและสังคม แต่ก็ถือว่าเป็นแค่ช่วงระยะเวลาที่ไม่นานเมื่อเทียบกับของลาตินอเมริกา อย่างไรก็ตามก็เป็นที่แน่ชัดว่าไม่ว่าจะเป็นลาตินอเมริกาหรือประเทศกำลังพัฒนาในภูมิภาคอื่นๆ ทั่วโลกไม่ได้ประสบความสำเร็จในการได้อิสรภาพทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างสมบูรณ์แบบจวบจนกระทั่งถึงในปัจจุบัน กล่าวคือยังคงมีลักษณะที่ค่อยเป็นค่อยไป แต่สิ่งที่ทำให้ลาตินอเมริกาแตกต่างไปที่อื่นก็การเกิดขึ้นของชาตินิยมทางการเมือง (ในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19) นั้นเกิดขึ้นก่อนการก่อตั้งของชาตินิยมทางเศรษฐกิจและสังคม (ในช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 20) กว่า 150 ปีเลยทีเดียว

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ชาตินิยมมีลักษณะเป็นทั้งเป็นการเฉพาะกับสังคมแต่ละสังคม ในขณะที่เดียวกันก็เป็นส่วนหนึ่งของอุดมการณ์ที่มีอยู่ทั่วโลกที่ตอกย้ำความสำคัญของแต่ละบุคคลในการมีสิทธิและความเป็นอิสระในการเลือกรูปแบบการปกครองและรัฐบาลของตนเอง ซึ่งแน่นอนว่าย่อมส่งผลต่อสังคมโลกด้วย แนวความคิดเรื่องชาตินิยมสามารถแบ่งออกได้เป็นสามลักษณะ คือ ทางการเมืองทางวัฒนธรรม และทางเศรษฐกิจ ชาตินิยมทางการเมืองนอกจากหมายถึงการเคลื่อนไหวหรือความรู้สึกที่ก่อให้เกิดความฮึกเหิมในมุมมองทางการเมืองการทหารของชาติแล้ว ยังครอบคลุมถึงสิทธิทางการเมืองในการเลือกรูปแบบการปกครองและรัฐบาลของตนเอง โดยไม่ตกอยู่ภายใต้การครองอำนาจของอำนาจเผด็จการไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบไหนก็ตาม นักประวัติศาสตร์ชาวอังกฤษนามอูโซซอย่าง Eric Hobsbawm ได้แสดงความคิดเห็นถึงขั้นตอน “ความเป็นสมัยใหม่” ของการเปลี่ยนแปลงของรัฐบาลชาติในความหมายสำหรับชาตินิยมโดยเฉพาะในลาตินอเมริกา ขั้นตอนแรกคือขั้นตอน “การรู้แจ้ง” ซึ่งอยู่ในช่วงราวๆ กลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งประชาชนมีความเห็นพ้องร่วมกันในระบบการเมืองและกฎหมาย ต่อมาในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 แนวความคิดเรื่องความก้าวหน้าของชาติได้ถือกำเนิดขึ้น ความก้าวหน้าในที่นี้หมายถึงความเป็นสมัยใหม่และการขยายบทบาทอำนาจของรัฐให้ครอบคลุมดินแดนของตนได้ทั้งหมด แนวความคิดเรื่อง “ความก้าวหน้า” นั้นถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางในการบ่งชี้ว่าเฉพาะประชาชนที่มีจิตสำนึกในความเป็นรัฐชาติร่วมกันเท่านั้น จึงจะนับว่าเป็นพลเมืองของชาติ หลังจากนั้นในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 Hobsbawm ได้ชี้ให้เห็นว่าแนวความคิด “ชาตินิยมในวงกว้าง” ได้ถือกำเนิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงการปฏิวัติเม็กซิโกที่ทุกคนต่างก็ถือได้ว่าเป็นสมาชิกของชาติ แนวความคิดเรื่องชาตินิยมในวงกว้างนี้ยังถูกนำไปปรับใช้ในช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 20 ในการเคลื่อนไหวของพวกประชานิยมในเขตเมือง วัฒนธรรมของมวลชนสมัยใหม่อันเป็นผลจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีใหม่เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างจิตสำนึกใหม่ในความเป็นชาติร่วมกันให้เกิดขึ้น (Miller, N., 1999) ด้วยเหตุนี้แนวความคิดของชาตินิยมได้

เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ไม่ถูกผูกขาดตามแนวความคิดที่มีมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 19 ที่อยู่ภายใต้การนำของชนชั้นนำและเป็นชาตินิยมที่มีลักษณะจากบนลงล่างอีกต่อไป เมื่อมาถึงช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 20 ได้เกิดแนวความคิดชาตินิยมขึ้นหลากหลายรูปแบบในชาติต่างๆ ในลาตินอเมริกา โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวความคิดชาตินิยมใหม่ของคนธรรมดาสามัญได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก พร้อมๆ กับการขยายตัวของแนวคิดประชานิยมในเขตเมืองในหลายๆ ประเทศในลาตินอเมริกา ที่เห็นเด่นชัดได้แก่กรณีของ Víctor Paz Estenssoro ของโบลิเวีย Getúlio Vargas ของบราซิลและ Juan Perón ในอาร์เจนตินา ที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งในช่วงคริสต์ทศวรรษที่ 1940 และ 1950 ซึ่งผู้นำประชานิยมเหล่านี้ล้วนแสดงเจตจำนงอย่างชัดเจนว่าชาตินิยมของคนธรรมดาคือชาตินิยมที่แท้จริงของชาติ ไม่ว่าจะเป็นโบลิเวีย บราซิล หรืออาร์เจนตินา ยิ่งไปกว่านั้น ผู้นำเหล่านี้นอกจากต้องการขยายการมีส่วนร่วมของประชาชนคนสามัญในทางการเมืองแล้ว พวกเขายังต้องการที่จะปรับปรุงการบริการสาธารณะและการพัฒนาเศรษฐกิจสำหรับคนชั้นกลาง ชนชั้นแรงงานและคนยากจนอีกด้วย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า วัฒนธรรมของลาตินอเมริกามีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง วัฒนธรรมของชนพื้นเมืองอินเดียนและวัฒนธรรมของพวกลูกผสมอินเดียนกับชนผิวขาวถือเป็นรากเหง้าที่สำคัญของสังคมวัฒนธรรมลาตินอเมริกา ในขณะที่เดียวกันก็มีบางกรณีวัฒนธรรมลาตินอเมริกาที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างจากวัฒนธรรมในอื่นๆ โดยเฉพาะวัฒนธรรมของของผู้คนในอเมริกาเหนือ (แม้ว่าจะอยู่ในทวีปอเมริกาเหมือนกันก็ตาม) แน่แน่นอนว่าอิทธิพลของวัฒนธรรมของคนพื้นเมืองย่อมส่งผลต่อชาตินิยมในลาตินอเมริกาให้แตกต่างไปจากที่อื่นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การปะทะกันทางวัฒนธรรมระหว่างลาตินอเมริกาและแองโกลแซกซอนยังแสดงให้เห็นผ่านทางบริบทของเศรษฐกิจ เมื่อก้าวเข้าสู่คริสต์ศตวรรษที่ 20 ความสำคัญที่เพิ่มสูงขึ้นของชาตินิยมลาตินอเมริกาเน้นไปที่ชาตินิยมทางเศรษฐกิจอย่างที่ได้อ้างไว้ข้างต้น อย่างไรก็ตามเราไม่สามารถที่จะเข้าใจชาตินิยมลาตินอเมริกาได้ถ้าปราศจากการตระหนักถึงการปะทะกันของชาตินิยมลาตินอเมริกากับการขยายอำนาจของสหรัฐอเมริกาในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งสหรัฐอเมริกาในขณะนั้นได้สถาปนาอำนาจจักรวรรดินิยมในขณะที่ลาตินอเมริกาเองก็มีความเข้มแข็งทางการเมืองขึ้น ภายหลังจากช่วงเวลาหลายทศวรรษของความอ่อนแออ่อนไหวอันเป็นผลต่อเนื่องมาจากสงครามประกาศอิสรภาพในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 จากความกลัวที่สหรัฐอเมริกาได้ทำสงครามขยายดินแดนและบทบาททางเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาที่เพิ่มสูงขึ้นซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องแสวงหาวัตถุประสงค์ ชาติต่างๆ ในลาตินอเมริกาเกิดจิตสำนึกร่วมกันในความหวังแห่งทรัพยากรของชาติตนเอง ไม่อยากให้ตกอยู่ภายใต้การกำกับของต่างชาติ (ซึ่งในขณะนั้นคือสหรัฐอเมริกา) กลายเป็นแนวความคิดชาตินิยมทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นภายในแต่ละประเทศของภูมิภาค ดังนั้นในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 รัฐสภาของประเทศต่างๆ อาทิ อาร์เจนตินา บราซิล อุรุกวัยและชิลี ได้เป็นแนวหน้าในการเคลื่อนไหวและออกกฎหมายเพื่อป้องกันต่างชาติไม่ให้เข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในประเทศของตนเอง สะท้อนให้เห็นถึงการเกิดขึ้นของชาตินิยมทางเศรษฐกิจ อันเป็นการแสดงออกของประเทศดังกล่าวเหล่านี้ส่วนหนึ่งก็เป็นผลสะท้อนมาจากความขมขื่นใน

อดีตที่ก่อนหน้านั้นที่อังกฤษพยายามขยายอิทธิพลของตัวเองเข้ามาควบคุมกิจกรรมทางเศรษฐกิจในลาตินอเมริกาในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 (López-Alves, F., 2013)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า หนึ่งในหลายสาเหตุที่ประเด็นเรื่องชาตินิยมในลาตินอเมริกาไม่ได้รับการศึกษาเท่าที่ควรจากนักวิชาการสมัยก่อนๆ เพราะมีความเข้าใจว่าชาตินิยมลาตินอเมริกาไม่ทรงพลังเท่ากับชาตินิยมในเอเชียหรือในตะวันออกกลาง ลาตินอเมริกาไม่ได้ผลิตนักชาตินิยมคนสำคัญๆ อาทิ Ho Chi Minh, Mao Zedong, Gamal Abdel Nasser หรือ Nelson Mandela (อาจจะมียกเว้นในกรณี Fidel Castro ของคิวบาที่เป็นที่รู้จักกัน แต่เมื่อเทียบจำนวนแล้วจะเห็นได้ว่านักชาตินิยมลาตินอเมริกานั้นมีอยู่น้อยมากเมื่อเทียบกับภูมิภาคอื่นๆ ที่ได้กล่าวไปข้างต้น) สาเหตุอีกประการที่มองว่าชาตินิยมในลาตินอเมริกาไม่ทรงพลัง เพราะถ้าเปรียบเทียบกับในประเทศโลกที่สามด้วยกันแล้ว แนวคิดชาตินิยมของลาตินอเมริกามีความเก่ากว่า คือประมาณเกือบ 200 ปี ดังนั้นจึงไม่อยู่ในกระแสความสนใจเท่ากับชาตินิยมที่เกิดขึ้นที่หลังไม่ว่าจะเป็นชาตินิยมในเอเชียหรือในแอฟริกาที่เกิดขึ้นหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้สิ้นสุดลง กลายเป็นความเข้าใจร่วมกันว่าของหลายๆ ฝ่ายว่าชาตินิยมลาตินอเมริกาเป็นสิ่งที่ซ่อนเร้นอยู่ตลอดเวลา และจะมีความสำคัญก็ต่อเมื่อถูกจุดติดจากวิกฤตหรือปัญหาต่างๆ อย่างไรก็ตามแม้ว่าชาตินิยมลาตินอเมริกาจะแฝงตัวอยู่อย่างเงียบๆ แต่ผู้วิจัยมองเห็นว่าชาตินิยมในลาตินอเมริกานั้นทรงพลัง

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

ถึงแม้ว่าจะมีความพยายามในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาในการศึกษาชาตินิยมในลาตินอเมริกาในมิติต่างๆ แต่การศึกษาส่วนใหญ่เหล่านั้นมุ่งไปที่การทำความเข้าใจชาตินิยมของกลุ่มคนที่เป็นโครงสร้างส่วนล่างของสังคม เป็นกลุ่มคนที่มีอำนาจหรืออิทธิพลน้อยกว่าชนชั้นกลางหรือชนชั้นนำ แตกต่างไปบทความวิจัยนี้ที่พยายามศึกษาครอบคลุมชาตินิยมของทุกภาคส่วนของสังคมในลาตินอเมริกาสมัยใหม่ การสำรวจครั้งล่าสุดในประเด็นเรื่องชาตินิยมในลาตินอเมริกาที่สำคัญนั้นได้รับการตีพิมพ์มาเมื่อกว่า 50 ปีมาแล้ว (Masur, G., 1966) ดังนั้นบทความวิจัยนี้ถือว่าเป็นความพยายามศึกษาชาตินิยมของหลากหลายชนชั้น ไม่ว่าจะเป็นของพวกชนชั้นนำ ชาตินิยมของคนพื้นเมือง รวมถึงชาตินิยมของชนชั้นกลางและคนที่อาศัยอยู่ในเมืองก็ตาม

สรุป

การสำรวจประวัติศาสตร์ของชาตินิยมในลาตินอเมริกาสมัยใหม่ในบริบทของการเปลี่ยนแปลงของโลกหรือโลกาภิวัตน์ ผู้วิจัยมองว่าจะสามารถก่อให้เกิดความเข้าใจต่อลาตินอเมริกาในปัจจุบัน รัฐชาติในลาตินอเมริกาเกิดขึ้นจากการผสมผสานระหว่างจักรวรรดิกับหมู่บ้าน นับตั้งแต่จักรวรรดิสเปนและโปรตุเกสเข้ามามีอำนาจในลาตินอเมริกานับตั้งแต่ราวๆ ปี ค.ศ. 1500 จวบจนกระทั่งต้นคริสต์ศตวรรษที่

19 อุตสาหกรรมของประชากรส่วนใหญ่ในลาตินอเมริกาถูกกำหนดไว้ในกรอบของวิถีชีวิตในหมู่บ้านและภูมิภาคที่พวกเขาอาศัยอยู่ ต่อมาสำหรับชนชั้นนำบางกลุ่ม ลัทธิจักรวรรดินิยมที่กำลังเติบโตในยุโรปส่งผลกระทบต่อชีวิตของพวกเขา เมื่อจักรวรรดิสเปนและโปรตุเกสล่มสลาย การก่อตัวของรัฐชาติกลายเป็นสิ่งสำคัญ ที่จะทำให้คนในลาตินอเมริกาเริ่มคิดออกไปไกลกว่าเรื่องของตัวเองในระดับหมู่บ้าน แต่ก็ไม่ถึงขนาดใหญ่โตหรือมากมายอะไรนักเนื่องจากพวกเขามองว่ามันเกินกว่าที่พวกเขาจะควบคุมหรือกำหนดได้ ถึงแม้ว่าหลักฐานทางโบราณคดีในปัจจุบันจะยังไม่สามารถระบุชี้ชัดเวลาและจำนวนของผู้ที่อพยพมาเป็นชนพื้นเมืองกลุ่มแรกของทวีปอเมริกา แต่หลักฐานเท่าที่พอมียู่ในปัจจุบันแสดงให้เห็นว่าคนกลุ่มแรกที่เข้ามาสู่ทวีปอเมริกามาจากเอเชียโดยข้ามช่องแคบแบร์ริงมาเมื่อกว่า 25,000 ปีมาแล้ว ดังนั้นอาจเป็นไปได้ว่าคนจากเอเชียคือคนพวกแรกที่สร้างอารยธรรมในทวีปอเมริกา ในปัจจุบันเราเห็นวงดนตรีพื้นเมืองของลาตินอเมริกามีคนญี่ปุ่นเป็นนักดนตรี เช่น วง Los Kjarkas ของโบลิเวียขณะเดียวกัน เราเห็นคนเอเชียหันมาสนใจการการเต้นแซมบ้าของบราซิล ดังนั้นเราอาจกล่าวโดยสรุปว่าชาตินิยมและโลกาภิวัตน์จะยังคงมีปฏิสังสรรค์ทางสังคมอยู่บนโลกนี้ไปอีกกาลนาน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า แนวคิดชาตินิยมนั้นควรได้รับการศึกษาและติดตามอย่าง ต่อเนื่องเพราะมีวิวัฒนาการไปท่ามกลางบริบทโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว แนวคิดชาตินิยมถูกหยิบยกนำมาใช้อยู่เสมอๆ ในลาตินอเมริกาไม่ว่าจะเป็นการหวังผลทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม อาทิเช่น ในปัจจุบันการต่อสู้โดยใช้แนวคิดชาตินิยมทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นระหว่างบราซิลกับสหรัฐอเมริกาในเรื่องมาตรการภาษีทางการค้า เป็นต้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การที่สหรัฐอเมริกาปฏิบัติตัวกับลาตินอเมริกาในลักษณะของการกดขี่หรือเอาเปรียบไม่เป็นการส่งผลดีต่อทั้งสองฝ่าย ดังนั้นควรจะสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรต่อกัน ซึ่งจะส่งผลดีต่อภูมิภาคอเมริกาทั้งภูมิภาคในระยะยาวและมีเสถียรภาพที่ยั่งยืนมากกว่า

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การศึกษาเรื่องชาตินิยมในลาตินอเมริกานั้นโดยเฉพาะในสมัยใหม่ไม่ได้เป็นสิ่งที่แปลกแยกไปจากการศึกษาชาตินิยมในภูมิภาคอื่นๆ ดังนั้นจึงควรให้ความสำคัญกับการศึกษาในประเด็นดังกล่าวอย่างละเอียดและรอบด้านและจะเป็นการดีถ้ามีการศึกษาในลักษณะเปรียบเทียบระหว่างภูมิภาคอย่างสม่ำเสมอ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบที่สำคัญ คือ ความสำคัญของแนวคิดชาตินิยมในลาตินอเมริกาที่ยังคงทรงพลังอยู่มาจนถึงปัจจุบันในยุคโลกาภิวัตน์ สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปนั้นควรทำวิจัยแนวคิดชาตินิยมของแต่ละประเทศในลาตินอเมริกาและนำมาเปรียบเทียบ เพราะในแต่ละประเทศนั้นล้วนมีบริบทในด้านต่างๆ ที่ไม่เหมือนกัน

เอกสารอ้างอิง

- Ariel, J. E. R. (2008). *Ariel*. Linkgua Ediciones.
- Billig, M. (1995). *Banal nationalism*. SAGE Publications.
- Centeno, M. A., & Ferrero, A. E. (2013). Introduction. In M. A. Centeno & A. E. Ferrero (Eds.), *State and nation making in Latin America and Spain* (pp. 10–13). Cambridge University Press.
- Foot, N., & Harder Horst, R. D. (Eds.). (2010). *Military struggle and identity formation in Latin America: Race, nation, and community during the liberal period* (p. 6). University Press of Florida.
- Garcia, J. (2011). Race, ethnicity, and nationality in Hispanic American and Latino/a thought. In J. Gracia (Ed.), *Forging people: Race, ethnicity and nationality in Hispanic American and Latino/a thought* (p. 6). Notre Dame University Press.
- Goebel, M. (2009). Globalization and nationalism in Latin America, c. 1750–1950. *New Global Studies*, 3(1), 4–5.
- López-Alves, F. (2013). Visions of the national: Natural endowments, future, and the evils of men. In M. A. Centeno & A. E. Ferrero (Eds.), *State and nation making in Latin America and Spain: The rise and fall of the developmental state* (p. 298). Cambridge University Press.
- Masur, G. (1966). *Nationalism in Latin America: Diversity and unity*. Macmillan.
- Miller, N. (1999). *In the shadow of the state: Intellectuals and the quest for national identity in twentieth-century Spanish America* (p. 20). Verso.
- Souza Lima, A. D. (2001). On indigenism and nationality in Brazil. In G. Urban & J. Sherzer (Eds.), *Nation-states and Indians in Latin America* (2nd ed., p. 238). Hat's Off Books.
- erica (2nd ed., p. 238). Hat's Off Books.